

متن خوانی تفسیر مجمع البیان (راهکارها و قواعد)

مناسب برای آمادگی مصاحبه دکتری علوم قرآن و حدیث

www.ketab.ir

سرشناسه: مرتضوی، سیدابراهیم، ۱۳۶۶ - توشیحگر

عنوان قراردادی: مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن - فارسی - عربی. شرح

عنوان و نام پدیدآور: متن‌خوانی تفسیر مجمع‌البیان (راهکارها و قواعد) مناسب برای آمادگی مصاحبه دکتری علوم قرآن و حدیث / نویسندگان سید ابراهیم مرتضوی، آسیه استادی.

مشخصات نشر: تهران: ساد، ۱۳۹۷.

مشخصات ظاهری: ۸۶ص: جدول.

شابک: ۲۰۰۰۰۰ ریال ۸-۸۹-۶۷۶۶-۶۰۰-۹۷۸:

وضعیت فهرست‌نویسی: فیپا

موضوع: طبرسی، فضل بن حسن، ۴۶۸-۵۴۸ق. مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن -- نقد و تفسیر.

موضوع: تفاسیر شیعه - قرن ۶ق. -- نقد و تفسیر

موضوع: Quran -- Shiite hermeneutics -- ۱۲th century -- Criticism and interpretation

شناسه افزوده: استادی، آسیه، ۱۳۰۳. توشیحگر

شناسه افزوده: طبرسی، فضل بن حسن، ۴۶۸-۵۴۸ق. مجمع‌البیان فی تفسیر القرآن. شرح.

رده‌بندی کنگره: ۱۳۹۷ ۱۲۷ ۴۰۶ / ۵۱ / ۹۴ BP

رده‌بندی دیوبی: ۲۹۷/۱۷۲۶

شماره کتابشناسی ملی: ۵۴۳۶۴۴۹

متن‌خوانی تفسیر مجمع‌البیان؛ (راهکارها و قواعد)

انتشارات: ساد

نویسندگان: دکتر سیدابراهیم مرتضوی، آسیه استادی

ویراستار علمی: دکتر قاسم ابراهیمی

ویراستار ادبی و صفحه‌آرا: آسیه استادی

چاپ اول: پاییز ۱۳۹۷

قیمت: ۲۵۰۰۰۰ ریال

تیراژ: ۲۰۰ نسخه

حق چاپ برای نویسندگان محفوظ است.

فهرست مطالب

پیشگفتار.....	۹
مدخل.....	۱۱
۱. نگاهی به زندگی مرحوم طبرسی.....	۱۱
۲. ساختار کلی مجمع البیان.....	۱۱
۲-۱. وجه تسمیه سوره (اسماؤها).....	۱۲
۲-۲ و ۲-۳. تعداد آیات سوره بر اساس مذاهب گوناگون (= عدد آیات) و ذکر آیات اختلافی (= اختلافها).....	۱۲
۲-۴. فضیلت قرائت سوره (= فضله).....	۱۵
۲-۵. شروع به تفسیر (و ذکر تناسب آغاز سوره و نظر با پایان سوره قبلی) (= تفسیرها).....	۱۶
۲-۶. ذکر اختلاف قرائات (= القراءة).....	۱۷
۲-۷. توجیه قرائات مختلف (= الحجۃ).....	۱۸
۲-۸. توضیح لغات دشوار آیات (= اللغة).....	۱۹
۲-۹. توضیح نقش‌های نحوی واژگان مهم (= الاعراب).....	۱۹
۲-۱۰. ذکر سبب نزول (= النزول).....	۲۰
۲-۱۱. شرح و توضیح آیات (= المعنی).....	۲۱
۳. درآمدی کوتاه بر انواع ترجمه.....	۲۱
۴. ترجمه‌های مجمع البیان.....	۲۲
۴-۱. شیخ مولی آغاطهرانی.....	۲۲
۴-۲. محمد تقی بن محمد مقیم یزدی.....	۲۲

۲۲	۴-۳. گروهی از مترجمان
۲۴	۴-۴. علی کرمی
۲۴	۵. اشکالات ترجمه گروهی مجمع البیان (ترجمه موجود در نرم افزار جامع التفاسیر)
۲۴	۵-۱. اغلاط محتوایی
۲۵	۵-۲. تحت اللفظی و مبهم بودن ترجمه
۲۶	۵-۳. ضعف یا فقدان علائم سجاوندی
۲۶	۵-۴. عدم ترجمه برخی از عبارات
۲۷	۵-۵. غلطه های املائی و تاییی
۲۷	۶. متن خوان
۲۸	۶-۱. پیش نیازهای متن خوانی
۲۹	۶-۱-۱. آشنایی با مباحث پایه ای علم صرف
۲۹	(أ) تشخیص فعل، اسم و حرف
۳۰	(ب) تشخیص معرب از مبنی و انواع بناء
۳۱	(ج) تشخیص معرفه از نکره
۳۱	(د) تسلط به افعال و ابواب
۳۱	(هـ) تشخیص ریشه کلمات
۳۲	(و) تسلط به مبحث ضمیر
۳۳	(ز) جنس اسم (مذکر یا مؤنث)
۳۳	(ح) تشخیص عدد (مفرد، مثنی و جمع)
۳۳	(ط) تشخیص ترکیب های اضافی و وصفی
۳۴	۶-۱-۲. آشنایی با مباحث پایه ای علم نحو
۳۴	(أ) یافتن ارکان جمله

۳۴	ب) یافتن مشارالیه اسم اشاره
۳۵	ج) بررسی عامل بودن کلمات
۳۵	د) یافتن متعلق جار و مجرور
۳۵	هـ) تشخیص مرجع ضمیر
۳۵	و) ترکیب کردن جمله
۳۸	۷. متن خوانی سوره‌ها
۳۸	۷-۱. سوره: طارق (مجمع البیان)
۵۴	۷-۲. سوره: اعلیٰ (مجمع البیان)
۶۸	۷-۳. متن‌های گزینشی
۷۶	سخن پایانی
۷۷	فهرست منابع

پیشگفتار

مجمع البیان فی تفسیر القرآن (مجمع البیان لعلوم القرآن)، از تفاسیر مهم قرآن کریم است که در قرن ششم توسط «فضل بن حسن طبرسی» (م ۵۴۸ هـ)، عالم دینی و مفسر شیعی نگاشته شده است. درباره مجمع البیان، کتاب‌ها و مقالات متعددی به رشته تحریر درآمده است که از ابعاد و نگاه‌های مختلف آن را توصیف، تحلیل و بررسی کرده‌اند. نگاشته پیش‌رو، به تحلیل و بررسی تفسیر مجمع البیان از بُعد متن‌خوانی پرداخته و در این راستا، کوشیده است تا با آنالیز بخش‌های مختلف تفسیر مزبور، به نکاتی کاربردی اشاره کند. توضیح آن که، قواعد صرفی و نحوی به شکل خاص و قواعد دستوری به شکل عام، جزء علوم آلی (ابزاری) به حساب می‌آید و تا جایی باید مورد استفاده قرار بگیرد که از آن بتوان در خواندن متون بهره برد و هر چه غیر از این باشد، بدون استفاده است و پرداختن به آن فایده‌ای ندارد. برای خواندن متون عربی به قواعد پایه و اصلی نیاز است و در صورت دانستن و فهم این قواعد، بیش از ۸۰ درصد متن‌ها را می‌توان خواند. پس از یادگیری قواعد پایه و اساسی - که در متن به آن اشاره خواهد شد - از کتاب‌های دستوری باید به عنوان مرجع استفاده کرد، یعنی این کتاب به قواعد اصلی پیشینی یادگرفته شده، باید متن را خواند و آنگاه اگر نکته‌ای در متن، سوال‌انگیز شد یا تشبیه‌ای در آن دشوار آمد، می‌توان به کتب صرفی و نحوی مراجعه کرد، یا برای راحتی کار می‌توان به کتاب‌های «ایض المعانی» صرفی و نحوی (موسوعة النحو و الصرف) - که به ترتیب الفبایی قواعد است - رجوع نمود و به سوال اشاره به پاسخ گفت.

بالایش قواعد دستوری عربی در جهت آسان‌سازی درسه متن‌خوانی، حذف تبصره‌ها و استثناءها در حوزه تعلیم قواعد صرفی و نحوی یا عدم تأکید و توجه به یادگیری آنها را محور قرار دادن متن و رویکردی رجوعی داشتن به کتاب‌های قواعد، یکی از ضرورت‌هایی است که در بیان عربی باید صورت گیرد؛ بنابراین جستار پیش‌رو - که با تأکید بر متن‌خوانی مجمع البیان نگاشته شده است - کاملاً نشئت‌مند در جهت تقویت متن‌خوانی و یادآوری نکات کاربردی، در راستای مزبور است.

ملموس‌سازی قواعد عربی، یکی دیگر از گام‌هایی است که به فهم دقیق مباحث اساسی و اساسی قواعد کمک شایانی می‌کند که در اینجا، درباره قواعدی همچون: اعلال، مقاعیل، غیرمنصوب و... سخن خواهد رفت و در این باره کتاب مستقل دیگری در دست تألیف است؛ اما به خاطر دشوار بودن آن و اتکاء به ذهن برای خلق مثال‌های ملموس، به بازه زمانی بیشتری نیاز است تا به مرحله نشر برسد.

در این کتاب، ابتدا اشاره‌ای به زندگی مرحوم طبرسی شده، سپس از ساختار کلی مجمع البیان و مطالب هر بخش و نیز نحوه چینش جملات در آن‌ها سخن به میان آمده است؛ آنگاه به معرفی اجمالی ترجمه‌های مجمع البیان و بیان مهم‌ترین اشکالات ترجمه موجود در نرم‌افزار جامع التفاسیر پرداخته شده، سپس نکات کلی متن‌خوانی و پیش‌نیازهای آن مورد بررسی قرار گرفته و در نهایت با متن‌خوانی دو سوره طارق و اعلی و متن‌های گزینشی از تفاسیر دیگر به پایان رسیده است. در متن‌خوانی سوره‌های مزبور، ترجمه روان عبارات، به

صورت پاراگراف به پاراگراف ذیل عبارات عربی ذکر شده و در پانوشته به شرح نکات مهم و مبهم متن پرداخته شده است.

شایان ذکر است که جستار پیش رو را می توان جلد نخستینی از مجموعه متن خوانی متون تفسیری کهن با تأکید بر مجمع البیان قلمداد کرد که در صورت استقبال مخاطبان، در جلد بعدی - با حول و قوه الهی - با دقت، عمق و گستره بیشتری - که شامل متون گزینشی از تفاسیر کهن دیگر مانند تیان، کشاف، تفسیر کبیر و... نیز باشد - ادامه خواهد یافت و فایل های صوتی متن خوانی و شرح صوتی نکات کاربردی نیز به کتاب ضمیمه خواهد شد.^۱

لازم به ذکر است که آثار بشری هیچ گاه از نقص و کاستی مبرا نبوده است و اثر پیش رو نیز از این اصل مستثنی نیست؛ این رو از خوانندگان بزرگوار خواهشمند است هرگونه پیشنهاد، انتقاد، اشکال، نکته تکمیلی، سؤال و... دربار کتاب و یا در زمینه متن خوانی را از طریق آدرس های ایمیل si.mortazavi@yahoo.com یا a_c_tadi@yahoo.com یا آبدی تلگرام [@Dr_SiMortazavi](https://t.me/Dr_SiMortazavi) یا [@Mahdia110](https://t.me/Mahdia110) با مؤلفان در میان بگذارند.

دکتر سید ابراهیم مرتضوی - آسیه استادی

^۱ اعراب برخی از سوره ها و نیز بخشی از جزوات مربوط به قواعد نحو - با رویکرد کنکوری - در کانال متن خوانی مجمع البیان

[@MatnKhaniyeMajmaAlbayan](https://t.me/MatnKhaniyeMajmaAlbayan) موجود است. این کانال در اردیبهشت ماه ۱۳۹۶، با هدف به کارگیری قواعد عربی در متن - خوانی - به ویژه متن خوانی مجمع البیان - ایجاد شده است. کتاب حاضر نیز در راستای تقویت همین مسأله است. **إن شاء الله به متن - خوانی گزینشی تفاسیر دیگر نیز پرداخته خواهد شد.**